

Григорій Охріменко,
Ігор Маркус, Володимир Савицький

АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ЛЮБОМЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

с. Вербівка

Поблизу села на піщаних дюнах розташоване поселення тшинецько-комарівської культури, відкрите 1937 року О. Цинкаловським.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 140.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 209.

с. Вигнанка

За 1 км на північ від села розташована група курганів невизначеного часу.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 140.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 209.

с. Вишнів

На території села Д. Остап'юком знайдено кам'яну свердлену сокиру.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 140.

2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 209.

сmt Головне

За 3 км на захід від селища в уроч. Будки знайдено кам'яні свердлені сокири доби бронзи.

Біля селища розташоване пізньолужицьке поселення, відкрите 1923 року І. Савицькою, обстежене 1957 року Ю. Кухаренком.

На підвищенні серед боліт – чотири могильники поморської культури ранньозалізного віку. Ю. Кухаренко дослідив кілька десятків тілопальних поховань в урнах, накритих «кльошами» – мисками чи спеціальними накривками. У похованнях знайдено посуд, залізні речі та срібну фібулу поморської культури IV–II ст. до н. е.

За 1,5 км на північний захід від села в уроч. Колесо серед болота було розташоване кругле городище діаметром 30 м, оточене валом метрової висоти. Розкопками Ю. Кухаренка 1958 року виявлено матеріали X–XI ст. Знищене в 1980-х рр. меліоративними роботами.

Неподалік від городища біля птахоферми – могильник з чотирьох курганів (належить до пам'яток археології, що перебувають під державною охороною). Два з цих курганів розкопано Ю. Кухаренком. Під ними виявлено тілопальні поховання, знайдено ліпні і кружалні черепки.

Джерела

1. Дані рятувальної археологічної служби Волинської області.
2. Кухаренко Ю. В. Пам'ятники залізного века на території Полесья / Ю. В. Кухаренко // Свод археологических источников / под ред. Рыбакова Б. А. – М., 1961. – Вып. Д1–29. – С. 61.
3. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 140.
4. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 209.
5. Стародавнє населення Прикарпаття і Волині (доба первіснообщинного ладу) / відп. ред. : О. Черниш. – К. : Наук. думка, 1974. – С. 275.

с. Гупали

В уроч. Дуброва і Заруб знайдено дві сокири – кам'яну свердлену і крем'яну, клиноподібної форми.

Джерела

1. Кухаренко Ю. В. Первобытные памятники на территории Полесья / Ю. В. Кухаренко // Свод археологических источников / под ред. Рыбакова Б. А. – М., 1962. – Вып. Б1–18. – С. 22.
2. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 140.
3. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 209.

с. Гуща

На південній околиці села розташоване поселення тшинецько-комарівської культури, а поруч – сліди поселення ранньозалізного віку. Поблизу р. Західний Буг, на південь від села, – городище Х–ХІ ст., обстежене 1963 року П. Раппопортом.

На території села знайдено клиноподібну крем'яну сокиру і три кам'яні – всі свердлені. Зібрано фрагменти кераміки з шорсткою поверхнею ранньозалізного віку.

На піщаному підвищенні в східній частині села під час господарських робіт випадково відкрито могильник поморської культури (IV–II ст. до н. е.) із залишками тілопальних поховань.

Джерела

1. Кухаренко Ю. В. Первобытные памятники на территории Полесья / Ю. В. Кухаренко // Свод археологических источников / под ред. Рыбакова Б. А. – М., 1962. – Вып. Б1–18. – С. 22.
2. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 141.
3. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 209.
4. Раппопорт П. А. Военное зодчество западнорусских земель X–XIV вв. / П. А. Раппопорт // Материалы и исследования по археологии СССР. – Ленинград, 1967. – № 140. – С. 32.

с. Забужжя

Над Західним Бугом знайдено крем'яну сокиру енеолітичного часу. На околиці села був курган, розораний у 30-х рр. ХХ ст., з якого походить кам'яна свердлена сокира городоцько-здовбицької культури (?). Крім того, на берегах р. Західний Буг Д. Остап'юк виявив крем'яні шліфовані сокири доби бронзи.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 141.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 210.
3. Sunkałowski A. Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Sunkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 52.

с. Замлиння

В урочищах Половецькі Гори, Тур-Гора, Князь-Лісок і Князь-Багно М. Черенюк зібрав різноманітні матеріали, зокрема шліфовану свердлену сокиру, кераміку доби бронзи.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 141.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 210.

с. Згорани

На території села знайдено крем'яні сокири культури кулястих амфор та стжижовської культури. В уроч. Піски розташоване давньоруське городище, обстежене в 1930-х рр. О. Цинкаловським.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 141.

2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 210.
3. Cynkałowski A. Materiały do pradžiejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Cynkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 199.

с. Ладинь

На піщаній дюні біля хутора Петрівка розташоване поселення городоцько-здовбицької культури, відкрите в 30-х рр. ХХ ст. О. Цинкаловським. Ним зібрано фрагменти ліпного посуду і кілька свердлених кам'яних сокир.

Джерела

1. Кухаренко Ю. В. Первобытные памятники на территории Полесья / Ю. В. Кухаренко // Свод археологических источников / под ред. Рыбакова Б. А. – М., 1962. – Вып. Б1–18. – С. 22.
2. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 141.
3. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 210.
4. Cynkałowski A. Materiały do pradžiejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Cynkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 51, 83.

оз. Луки

На південному березі озера розташоване давньоруське городище, обстежене в 30-х рр. ХХ ст. О. Цинкаловським.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 141.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 210.
3. Cynkałowski A. Materiały do pradžiejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Cynkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 185.

м. Любомль

На території міста зліва від шосе Любомль–Шацьк знайдено сокири і вістря списа городоцько-здовбицької культури.

Біля ветлікарні – ґрунтовий могильник вельбарської культури з тілоспаленням у ямах або урнах, відкритий 1962 року Д. Остап'юком та досліджений Ю. Кухаренком. Крім посуду, знайдено намисто та бронзові фібули, датовані II–III ст. н. е.

У центрі міста розташоване давньоруське городище XIII ст. діаметром 60 м, круглої форми. За 0,5 км від міста – друге давньоруське городище (датується X ст.), що складалося з круглого дитинця та прямокутного посаду. Обидва об'єкти належать до пам'яток археології, що перебувають під державною охороною. Обстежувалися О. Остап'юком та М. Кучінком 1995 року.

Біля сучасної церкви М. Малевською та Є. Шолоховою 1975 року відкрито залишки Георгіївської церкви, побудованої Володимиром Васильковичем у 70–80-х рр. XIII ст.

Джерела

1. Антонович В. Б. Археологическая карта Волынской губернии / В. Б. Антонович // Труды XI Археологического съезда. – М., 1901. – Т. 1. – С. 66.
2. Дані рятувальної археологічної служби Волинської області.
3. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 141.
4. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 210.
5. Synkałowski A. Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Synkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 184.

с. Масловець

На околиці села в 1960-х рр. Д. Остап'юком знайдено крем'яну сокиру, серп, вістря списа та пластинки стжижовської культури.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.

2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.

с. Машів

В уроч. Мельникова Гора – мезолітична стоянка, відкрита Д. Остап'юком. За селом – могильник вельбарської культури з кремаційними похованнями III–IV ст. н. е.

У селі знайдено римські золоті монети імператора Марка Аврелія (161–180 рр. н. е.) та бронзовий казан.

Джерела

1. Антонович В. Б. Археологическая карта Волынской губернии / В. Б. Антонович // Труды XI Археологического съезда. – М., 1901. – Т. 1. – С. 60.
2. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
3. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.
4. Cynkałowski A. Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Cynkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 116, 124.

с. Миловань

На північ від села на правому березі Західного Бугу розташовані два поселення стжижовської культури, відкриті 1978 року М. Пелещишиним.

Два поселення ранньозалізного віку виявлено на південно-західній околиці.

На підвищенні в уроч. Татарська Гора – селище зі слов'янськими матеріалами VIII–IX ст. і керамікою давньоруського часу.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.

3. Пелещишин Н. А., Михальчишин И. Р., Корчинский О. М. Разведка на Буге и Верхнем Днестре / Н. А. Пелещишин, И. Р. Михальчишин, О. М. Корчинский // Археологические открытия 1978 г. – М., 1979. – С. 384.

с. Мосир

За селом розташовані кургани давньоруського часу.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.

с. Новоугрузьке

Біля села – поселення волинської неолітичної культури, відкрито Ю. Кухаренком, котрий зібрав фрагменти гребінцевої та накольчастої кераміки, крем'яні вістря стріл та ножеподібні пластинки.

На березі Західного Бугу біля села розташоване кругле городище з давньоруським матеріалом.

В уроч. Стовпове Поле виявлено скарб давньоруських срібних гривень.

В урочищах Церквисько та Старина знайдено залізні двосічні мечі, бронзові булави, вістря списів, стріл та скляні браслети давньоруського часу.

Джерела

1. Антонович В. Б. Археологическая карта Волынской губернии / В. Б. Антонович // Труды XI Археологического съезда. – М., 1901. – Т. 1. – С. 66.
2. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
3. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.

4. Cynkałowski A. Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Cynkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 170.

с. Нудиче

В уроч. Колесо О. Цинкаловським зібрано знаряддя з кременю та кераміку зі шнуровим орнаментом.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.

с. Олесък

В уроч. Городище знайдено сліди розораного тепер, округлого городища давньоруського часу, відкритого в 1930-х рр. О. Цинкаловським.

В уроч. Чайчин розташовані кургани невизначеного часу.

Джерела

1. Антонович В. Б. Археологическая карта Волынской губернии / В. Б. Антонович // Труды XI Археологического съезда. – М., 1901. – Т. 1. – С. 66.
2. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
3. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.
4. Cynkałowski A. Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego / A. Cynkałowski. – Warszawa, 1961. – S. 188.

с. Полапи

В уроч. Челядинове 1977 року Д. Остап'юк знайшов кам'яну свердлену сокиру тшинецько-комарівської (?) культури.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.

2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 211.

с. Рівне

За 1 км на захід від села на правому березі р. Західний Буг розташована мезолітична стоянка, поселення тшинецько-комарівської культури та ранньозалізного віку, відкриті 1977 року М. Пелещишиним та І. Михальчишином.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 212.
3. Пелещишин Н. А. Разведка на Буге и Верхнем Днестре / Н. А. Пелещишин, И. Р. Михальчишин, О. М. Корчинский // Археологические открытия 1978 г. – М., 1979. – С. 370.

с. Руда

Поблизу села були розташовані п'ять курганів невизначеного часу; знищені меліоративними роботами.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.
2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 212.

с. Скрипиця

Поблизу села знайдено кам'яну шліфовану булаву з рельєфними ребрами.

Джерела

1. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 142.

2. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 212.

с. Хворостів

Біля села розташовані два кургани невизначеного часу.

Джерела

1. Антонович В. Б. Археологическая карта Волынской губернии / В. Б. Антонович // Труды XI Археологического съезда. – М., 1901. – Т. 1. – С. 60.
2. Кучінко М. М., Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучінко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Луцьк : Вид-во ВДУ «Вежа», 1995. – С. 143.
3. Охріменко Г. В. Населення Волині в праісторичні часи (розвиток матеріальної і духовної культури) : монографія / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 212.